

1966
(Näinään.)

Lausunto

koskeva

Lainvalmistelukunnan mietintöä niistä periaatteista, joiden mukaan aviopuolisoiden oikeussuhteet olisi järjestettävä.

Julkasten mietintönsä niistä periaatteista, joiden mukaan aviopuolisoiden oikeussuhteet olisi järjestettävä Lainvalmistelukunta on täyttänyt K. Senaatin sille kesäkuun 12 p:nä 1907 antaman tehtävän sellaisena kuin Lainvalmistelukunta kirjelmässään marraskuun 15 p:ltä 1910 oli ehdottanut. Mainitussa kirjelmässään Lainvalmistelukunta selitti huomanneensa, ettei asiasta vielä ollut muodostunut yleistä mielipidettä, vaan että uudistuksen yleisestä suunnasta päinvastoin oli suurta erimielisyyttä olemassa, ehdottaen sentähden, että sille ennen varsinaisen lakiehdotuksen laadintaan ryhtymistään annettaisiin oikeus valmistaa mietintö ainoastaan niistä periaatteista, joita sen mielestä olisi noudatettava, sekä että mietinnöstä vaadittaisiin asianomaisilta viranomaisilta ja muilta asianharrastajilta lausuntoja, joista Lainvalmistelukunnalle sittemmin annettaisiin tieto. — K. Senaatti suostui Lainvalmistelukunnan esitykseen. Lainvalmistelukunnan mietintö sisältää siis ainoastaan aviopuolisoiden välisten oikeussuhteiden järjestämisen periaatteet.

Lainvalmistelukunnan vetoaminen asianharrastajiin

tietenkin herätti niiden naisjärjestöjen mielenkiintoa, jotka ennen itse ovat työskennelleet saadakseen tämän asian käsittelyn alaiseksi.

Suomalaisen Naisliiton kutsumuksesta seuraavat yhdistykset: Husmoderförbundet, Helsingin Suomalaisen Seuran Naisjärjestö, Naisasialiitto Unioni, Nuorsuomalainen Naisklubi, Suomen Naisyhdistys sekä Svenska Kvinnoförbundet valitsivat valtuutettuja Suomalaisen Naisliiton edustajain kanssa tarkastamaan Lainvalmistelukunnan ehdotusta antaakseen siitä aikanaan lausuntonsa. Mainittujen yhdistysten yhteiseen komiteaan liittyi sittemmin vielä Suomen Naisten Kansallisliiton edustaja.

Komitea oli täysin selvillä, miten vaikea on varmasti määrätä kantansa niin yleisin sanoin lausuttuihin, joskus epämääräisiinkin perusteluihin ja ylimalkaisiin ponsiin kuin nyt sen käsiteltäviin, joista ei, niinkuin täsmällisestä laintekstistä, selvästi ilmennyt, mitä tarkotettiin.

Vaikka Lainvalmistelukunta sittemmin on lakkautettu, on komitea kuitenkin tahtonut esittää kantansa Lainvalmistelukunnan mietinnön periaatteiden suhteen luottaen siihen, että Lainvalmistelukunnan tekemä työ kuitenkin tulee hyödyttämään tämän asian ratkaisua. Läheisessä tulevaisuudessa täytyy tämän asian joka tapauksessa joutua lainsäädännön käsiteltäväksi.

Niinkuin Lainvalmistelukuntakin huomauttaa, on eri kansalaispiireissä jo kauvan kuulunut ääniä, jotka ovat todistaneet miehen edusmiehyyteen perustuvat aviopuolisoiden väliset oikeussuhteet oikeutta loukkaaviksi. Jo säätyvaltiopäivillä tämä asia joutui eduskunnan käsiteltäväksi, ja siellä, samoin kuin eduskunnan ulkopuolella olevain naisten keskuudessa, edusmiehyden poistamista vaadittiin. Laki huhtik. 15 p:ltä 1889 aviopuolisoiden omaisuus- ja velkasuhteista sai tosin aikaan eräitä parannuksia, mutta monta räikeätä epäkohtaa jäi kuitenkin ennalleen. Kun sitten eduskuntalaitoksen uudistus oikeutti maan naiset välittömästi esittämään toiveensa eduskunnalle, niin he käyttivät tätä oikeutta huomattavan yksimielisesti. Ensimmäisille yksikamarisille valtiopäiville jätettyjen avioliittolainsäädäntöä koskevain anomusesitysten allekirjoittajina on kansaneduskunnan eri puolueisiin ja yhteiskuntakerroksiin kuuluvia naisjäseniä. Yksimielisesti näissä anomusesityksissä vaadittiin miehen edusmiehyys poistettavaksi ja vaimolle oikeus miehen rinnalla hallita lapsia ja kotia. Erimielisyyttä niissä ilmeni vain siihen nähden, millä muodoin tämä päämäärä olisi saavutettava sekä millä keinoin sopivimmin olisi järjestettävä vaimon osallisuus perheen talouden hallinnossa.

Mielihyvällä toteamme Lainvalmistelukunnan olevan valmiin poistamaan edusmiehyyden, „vanhan ja erehdyttävän, naisen ja aviovaimon itsetuntoa loukkaavan

käsitteen“, emmekä siis tarvitse ryhtyä tarkastamaan sitä perustelun kohtaa, jonka tarkoituksena on vähentää mainitun käsitteen merkitystä. Mutta me emme voi myöntää sen seikan että edusmiehyys-nimitys on laissa säilytetty „useimmiten olleen lähimpänä aiheena niihin hyökkäyksiin, joita on lainsäädäntöämme vastaan tässä kohden tehty ja jotka tämän vuoksi useinkin ovat riippuneet enemmän väärinkäsityksestä kuin olojen todellisesta nurjuudesta“. Eivät ainoastaan sanat ole pelottaneet, vaan tunnetut tosiasiat ovat painaneet ja aiheuttaneet hyökkäykset edusmiehyttä vastaan. Lainvalmistelukunta itsekin mainitsee useita sellaisia naimisissa olevan naisen henkilökohtaisen vapauden siteitä, jotka eivät ainoastaan loukkaa naisen ja vaimon itsetuntoa, vaan sitä paitsi tuottavat hänelle toisia, hyvinkin ilmeisiä vaikeuksia ja kärsimyksiä nimeksikään perhettä hyödyttämättä. Ja vaikka monin paikoin maassamme naimisissa olevan naisen asema ei enää kaikissa kohdissa olekaan lain kirjaimen mukainen, ja hyvä tapa, niinkuin oikein onkin, on käynyt lain edellä, ja viitanut sille tien, niin laki sittenkin epäilemättä kannattaa sitä luuloa, että vaimon on ruumiineen ja sieluineen oltava miehelleen alamainen. Lainvalmistelukunta kuitenkin nyt ehdottaa edusmiehyyden lakkauttavaksi ja me puolestamme panemme paljon painoa siihen, että tämä nimenomaan vastaisessa lakitekstissä lausutaan, niinkuin on laita Norjan ja Tanskan laissa.

Edusmiehyyden lakkauttamisesta välittömästi seuraa, että naimisissa olevalle naiselle tulee täydellinen oikeudellinen toimintavapaus.

Lainvalmistelukunnan aulius puoltaa edusmiehyyden lakkauttamista on kumminkin silminnähävästi perustunut siihen, että vaikkakin vaimolle myönnetään „täydellinen toimikelpoisuus oikeuselämän eri aloilla“, „voidaan asettaa hänen toimintavapaudelleen ne suuremmat

tai pienemmät rajoitukset, joita perheen edun katsotaan kulloinkin vaativan“ (28 siv.). Tähän voimme yhtyä ainoastaan sikäli, että avioliitto luonnostaan jossain määrin sitoo ja rajoittaa kummankin aviopuolison eikä vain vaimon yleistä toimivapautta. Mutta me tahdomme erittäinkin painostaa mietinnön seuraavaa lausetta: „Se läheinen suhde, joka avioliiton kautta syntyy miehen ja naisen välillä, on useissa kohdin enemmän eettillistä kuin oikeudellista luonnetta ja siis muiden kuin valtion säätämien lakien alainen. Tästä asian luonnosta johtuu, että lainsäätäjän täytyy jättää muutamat puolet aviopuolisoiden henkilöllisistä suhteista täydellisesti niihin kajoamatta. Toisista taas lainsäätäjä voi lausua ainoastaan aivan yleisiä periaatteellisia säännöksiä“. (29, 30 s.).

Ensimmäisenä yleisenä säännöksenä mainitaan perustelussa täydellä syyllä se, „että puolisoitten tulee yhteisesti pitää huolta perheestä ja olla sen hoidossa toisilleen avullisina. Siten lausuttaisiin se tärkeä ja kieltämättä oikea periaate, että vaimo on yhtä oikeutettu ja velvoitettu kuin mieskin huoltamaan perheen asioista.“ (30 s.). Tämä periaate ei meistä kuitenkaan käy aivan selville 76 sivulla olevain ponsilauseitten sanamuodostuksesta: „aviovaimo on oikeutettu miehen kanssa ottamaan osaa perheen yhteisten asiain hoitoon, joihin myös kuuluu kysymys lasten hoidosta ja kasvatuksesta“. Me ehdotamme seuraavaa sanontaa: „puolisoiden tulee yhteisesti pitää huolta lapsista ja olla niiden hoidossa toisilleen avullisina“.

Laajoissa piireissä, rohkenempa sanoa valistuneimmissa, lieneekin tällainen suhde oikean avioliiton normina. Mutta lainsäätäjän tehtävähän on etupäässä laatia sääntöjä sellaisia tapauksia varten, joissa ristiriitoja ilmaantuu. Jokainen tunnustaa, että tämä tehtävä avioliiton luontoon katsoen on erittäin arkaluontoinen ja

vaikea. Lainvalmistelukunta ei keksi muuta keinoa kuin uskoa ratkaisuvallalta tällaisessa tapauksessa toiselle avio-puolisolle. Se ei meistä ole oikea ratkaisu. Kahden kiis-tellessä ei nimittäin ennakolta voi väittää toisen olevan oikeassa, toisen väärässä; se on kussakin tapauksessa kol-mannen ratkaistava. Lainvalmistelukunta tunnustaa, että ratkaisuvallalta olisi etusijassa jätettävä sille puolisoista, jolla on suurimmat edellytykset sen oikeaan käyttämi-seen puolisoiden ja perheen onneksi ja menestykseksi, mutta koska sellainen ylimalkainen arvosteleminen tuot-taa vaikeuksia, niin Lainvalmistelukunta päättää, että „miehellä kuitenkin yleensä on suuremmat edellytykset tarkoituksenmukaisimmalla tavalla johtaa perhettä ja voittaa sen elämässä esiintyvät vaikeudet“ (31 s.), ja että siis „meillä niinkuin kaikissa muissakin maissa ylin päätäntövalta erimielisyyksien syntyessä yhteisistä asioista olisi miehelle myönnettävä, kuitenkin niillä rajo-tuksilla, jotka tässä alempana esitetään“ (31 ja 32 s.). Tuntuu kuin tästä lauseesta kajahtelisi vanhan vihkimä-kaavan sanat: „Vaimon pitää olla miehellensä alamai-nen, niinkuin Herralle“.

Seuraavassa lauseessa Lainvalmistelukunta kuitenkin koettaa jonkun verran lieventää tätä miehen yliherruu-den julistamisen vaikutusta: „Mutta jos miehelle siis yleensä suotaisiinkin ratkaisuvallalta viime kädessä perhe-asioissa, ei siitä kumminkaan seuraa, että vaimolta olisi sillä puhevalta perheen asioissa kielletty“ (32 s.). Hän saisi „ottaa osaa perheasiain hallintoon“ ja „myötä-vaikuttaa perheasiain hoitoon“. Tämä on siis lausuttu niiden tapausten varalta, joissa aviopuolisot eivät voi sopia ja joissa lainsäädännölliset normit käyvät terpeel-lisiksi. Kun sellaisten tapausten varalta jo ennakolta päätetään, että ylin päätäntövalta on miehellä, onko sil-loin oletettavissa, että puhevallan myöntäminen vai-molle, puhevallan, jota käsittääksemme ei häneltä mil-

loinkaan ole oikeudellisesti kiellettykään, takaa hänelle minkääläistä vaikutusvaltaa? Meistä tämä selitys pikemmin lisää sitä vaikutusta, että Lainvalmistelukunta on jyrkästi kielteisellä kannalla naisten vaatimusta vastaan, että laissa olisi määrättävä vaimolle yhtäläinen päättämisvalta kuin miehelle perhe-elämän aloilla.

Puheenaolevan ehdotuksen mukaisesti miehen vallan rajottaminen kohdistuu kodin sisäiseen talouteen sekä määräämisvalttaan niiden lasten suhteen, jotka lain mukaisesti ovat vaimon hoidossa aviopuolisoiden eläessä erossa. Vaimo saa — niin kauvan kuin aviopuolisoit asuvat yhdessä — hallita kodin „sisäistä taloutta“. Lainvalmistelukunta tunnustaa sanonnan epämääräiseksi, mutta luettelee siihen kuuluvan ruokavarojen ostamisen, palvelijain ja muiden työapulaisten palkkaamisen ja pitää käsitettä siksi selvänä, että se voidaan ottaa lakiin. — Vanhastaan on voimassa, että vaimolla on oikeus hallita „lukkoja ja avaimia“, mutta samoin kuin tämä valta-ala tähän asti on ollut epämääräinen ja vaikeasti rajoitettu, pysyy se sellaisena vastakin. Sillä kun miehellä on valta määrätä ovista, joissa lukot ovat, samoin kuin siitakin, mitä lukkojen taakse pannaan, jää vaimon oikeus riippuvaksi siitä, onko sopua heidän kesken olemassa vai ei. Epäilyksiämme ei voi poistaa sekään seikka, että Saksan ja Sveitsin laeissa on samallaiset määräykset vaimon täysvaltaisuuden alasta. Epäilemme nim. ettei sellainen rajotus ole niinkään helposti toteutettavissa esim. maamme maalaiskodeissa niiden monine tuotanto- ja kulutusoloiheen. Pelkäämme, ettei uusikaan laki suojelisi talonpojan vaimoa kotivarkauden syytöksestä, kun hän myy munia tai voita ostaakseen muita välttämättömiä tarveaineita, ja mitä tulee vaimon oikeuteen palkata palvelijoita, ei laki sitäkään helposti turvaisi. Lainvalmistelukunta osuu epäilemättä oikeaan lausueessaan, ettei „miehen määräsvalta periaatteelli-

sesti käsitä vain yhtä tai toista erinäistä kysymystä, vaan puolisoiden koko avioelämän ja hän voi ratkaissullaan oikeuttomasti astua sillekin alalle, jolla vaimon ylempänä esitetystä syistä pitäisi saada vallita“ (34 s.).

Niistä perhe-elämän aloista, joilla mietinnön mukaan miehellä tulisi olemaan päättämisvalta, mainitaan erityisesti asuntopaikan ja asunnon sekä lasten hoidon ja kasvatuksen määrääminen. Miehen ratkaisuvalltaa asuntopaikan valinnan suhteen perustellaan tavallisella käsityksellä, että mies perheen toimeentulon huoltajana on perheen elättäjä. Sellainen käsitys perheen elättäjästä on kuitenkin, kuten myöhemmin koetamme toteennäyttää, sekä ahdas että harhaanvievä. Lainvalmistelukunta tunnustaa kuitenkin, että on tapauksia, joissa vaimo pääasiallisimmin ylläpitää perhettä.

Asuntopaikan valinta on meistä luonnollisimmin puolisoiden yhdessä päätettävä. Ratkaiseva olkoon sen mielipide, josta perheen toimeentulo etusijassa riippuu ja jonka toiminta asuntopaikan määrää.

Pahimman pettymyksen on mielestämme puheenaoleva ehdotus tuottanut naisille hylkäämällä heidän vaatimuksensa, että äidilläkin on oikeus päättää lastensa hoidosta ja kasvatuksesta. Aivan oikein mietinnössä sanotaan: „Enemmän kuin kenties mikään muu nykyisen lain miehelle myöntämistä etuoikeuksista on tämä puheenalainen naisten keskuudessa katsottu sotivaksi aviovaimon luonnollisinta oikeutta vastaan pitää huolta lapsistaan, ja kiihkeästi on siihen vaadittu oikeudenmukaiseksi katsottua muutosta“. (43 s.).

Vaikka Lainvalmistelukunta aikaisemmin on tunnustanut miehen edusmiehyiden vanhentuneeksi ja erehdyttäväksi, naisen ja aviopuolison itsetuntoa loukkaavaksi käsitteeksi, ei se näy huomaavan vähintäkään syytä olevan siihen naisten valitukseen, joka johtuu miehen edusmiehysoikeudesta viime kädessä määrätä

lapsista. „Tätä oikeutta vastaa kuitenkin toisaalta velvollisuus ensi kädessä huoltaa lapsesta ja hänen elatuksestaan. Mutta silti on vaimolle kaikkialla tunnustettu oikeus ottaa puolestaan osaa huolenpitoon lapsista“. (43 s.).

Kysymme mitä tarkotetaan sanoilla: „ensi kädessä huoltaa lapsesta“? Mikä merkitys annetaan tässä äidinhoidolle, kehutulle ja lauluin ylistetylle? Onko se lainsäätäjälle mitätön arvo, joka otetaan lukuun tai ollaan ottamatta, vai onko se perheen olemassaolon edellytys, niin tärkeä tekijä yhteiskunnassa, että sille on annettava täysi tunnustus ja arvo, ja että äidille sen vuoksi on annettava täysi päätösvaltaisuus, joka on kaiken kasvatuksen välttämätön ehto. Lainvalmistelukunta viittaa Saksan ja Sveitsin lainsäädäntöön, huomaamatta että sielläkin naiset paheksuvat sitä katsantotapaa, joka ilmenee tässä miesten lainlaadinnassa.

Yhtä vähän kuin Lainvalmistelukunta emme mekään puolla semmoista järjestelmää, että isälle annettaisiin ratkaisuvallta poikiin ja äidille tyttöihin nähden. Mutta perustelussa esiintyy muuten katsantokanta, jota emme saata hyväksyä, emme edes käsittääkään. Siinä sanotaan nimittäin: „Epäilemättä olisi vasten kansamme oikeudentuntoa ja voisi isästä tuntua katkeralta, jos hän, hänellä ollessa ainoastaan tyttäriä, ei saisi lastensa kasvatuksesta mitään määrätä, vaikkakin hänen olisi etupäässä vastattava heidän elatuksestaan ja kasvatuskustannuksistaan“. (44 s.). Esitetäänkö tämä vain esimerkkinä vääryydestä, jonka sukupuolen mukainen jakaminen tuottaisi, vai eikö ollenkaan ole huomattu sitä katkeruutta, jota äiti ehdottomasti tuntisi, jos hänellä olisi vain poikia eikä lainkaan saisi päättää heidän kasvatuksestaan? Jälkimäinen näyttää luultavalta; samaan asemaan, jossa isä olisi oletetussa tapauksessa, tahtoo Lainvalmistelukunta asettaa äidin. Sillä jos määräämis-

valta lapsien suhteen jaettaisikin sukupuolittain, saisivat kai molemmat vanhemmat pitää huolta toisistakin lapsista. Ei saata olla toteamatta, että isän ja äidin huolenpitoa kodista ja perheestä arvostellaan mietinnössä jotenkin yksipuolisesti.

Samoin kuin Lainvalmistelukunta mekin jättäisimme huolenpidon ja vastuun lapsista sukupuolesta riippumatta nimenomaan molemmille vanhemmille yhteisesti. Mutta kun Lainvalmistelukunta erimielisyyden sattuessa antaa ratkaisuvallan isälle yksin, emme me siten tahtoisi tasottaa tietä mahtisanalle, ehkäpä vallan väärinkäytölle, vaan neuvoisimme erimielisiä aviopuolisija kääntymään holhouslautakuntaan tai tuomioistuimeen. Sellaiseen menettelyynhän on täytynyt turvautua sekä Saksassa että Sveitsissä. Olemme vakuutetut, ettei sitä keinoa ylenmäärin käytettäisi eikä käytännössä syntyisi epävarmuutta eikä haittoja. Tekeehän jo nytkin vaimo ja äiti sellaisia sopimuksia lasten koulunkäynnin y. m. suhteen, jotka lain mukaisesti kuuluvat miehelle.

Erittäin tärkeä yleiselle oikeustajunnalle olisi, että vanhempain tasa-arvoisuus tässä asiassa olisi laissa selvästi lausuttu.

Edellyttäen, ettei vaimo aina ole sopiva käyttämään „niin laajaa valtaa“ kuin „kodin sisäinen talous“ tarkoittaa, Lainvalmistelukunta neuvoa miehelle mahdollisuuden oikeudenpääöksellä saada kumotuksi vaimon „niin sanoaksemme luontaista käyttövaltaa“. Mielihyvällä toteamme, että Lainvalmistelukunta on tahtonut antaa Suomen naiselle takeita miehen mielivaltaa vastaan, joita takeita ei ole Sveitsin eikä Saksan laeissa, jotka sallivat miehen ilman muuta riistää vaimolta hänen oikeutensa, neuvoen häntä kääntymään tuomioistuimeen, jos tahtoo saada ne takaisin.

Mutta — sanoo Lainvalmistelukunta — „niiden tapusten varalta, jolloin mies väärinkäyttää määräys-

valtaansa puolisoiden yhteisissä asioissa, ei luonnollisesti voida ottaa vaimon eduksi samallaista järjestelyä käytäntöön; ratkaisuvallan riistäminen mieheltä on mahdollinen ainoastaan siten, että hän pätevien syiden esiintyessä, asetetaan holhouksen alle". (Siv. 34). Jos toinen aviopuoliso todistettavasti käyttää väärin ratkaisuvallastaan puolisoiden yhteisissä asioissa, on se mielestämme pätevä syy ratkaisuvallan siirtämiseen näissä asioissa sille heistä, joka on hoitanut tehtävänsä kodin yhteiseksi hyödyksi ja menestykseksi. Jos ei voi turvautua sellaiseen keinoon, ei ole muuta neuvoa kuin yhteiselämän lopettaminen.

Koskettelemme tässä yhteydessä erästä toista seikkaa. Auliisti Lainvalmistelukunta myöntää naimisissa olevalle naiselle täyden oikeudellisen toimikelpoisuuden, mutta pitää samalla tärkeänä, että aviopuolisoiden yleistä sopimusvapautta rajoittavat ne näkökohdat, jotka aiheutuvat avioliiton merkityksestä ja tarkotuksesta. Meistä näyttää selvältä, että perheen oikeinymmärretty etu on oleva molempien aviopuolisoiden elämän ja toiminnan ohjeena, jos mieli perhe-elämän menestyä. Mutta käsite „perheen etu“ ei saa tulla tekosyyksi, jolla tarpeettomasti ja aiheettomasti rajotetaan yksilön toimintavapautta, yhtävähän vaimon kuin miehenkään. Tahtoisimme siis saada vaimon sopimusvapautta rajoittavan määräyksen muutetuksi siten, että jos aviopuolison, miehen tai naisen, päättämä työsopimus tai hänen harjoittamansa elinkeino estää häntä täyttämästä aviopuolison velvollisuuksia tuottaen perheelle häpeää tai vahinkoa, saattaa tuomioistuin vääryyttä kärsineen puolison vaatimuksesta kumota työsopimuksen tai kieltää elinkeinon harjoittamisen.

Antaen tunnustuksemme monille mietinnössä esiteille mielestämme oikeille ajatuksille ja näkökohdille, olemme kuitenkin sitä mieltä, että sitä ratkaisua, johon

Lainvalmistelukunta on tullut aviopuolisoiden erilaisen toimivallan suhteen perheyhteydessä, tuskin voidaan ratkaisuksi katsoa. Jos kerran, niinkuin mietintö myöntää, miehen edusmiehyys naiselle yksilönä on alentava, niin se on hänelle alentava myöskin puolisona ja lastensa äitinä. Mutta, toistamme uudelleen, „avioliitto on useissa kohdin enemmän eetillistä kuin oikeudellista luonnetta ja siis muiden kuin valtion säätämien lakien alainen“. Karttakoon sentähden lainsäätävä yksityisseikkojen säännöstelemistä, joita hänen on mahdoton arvostella. Vapaasti aviopuolisot neuvotelkoot, sovitelkoot, hylätkööt ja sopikoot. Jolleivät he sitä voi, kääntykööt sovinto-lautakuntaan tai -oikeuteen. Tämä voi olla joko pysyväinen, kunnan asettama oikeus tai riitapuolien kerrakseen valitsema oikeus, jonka jäseniksi kumpikin valitsee yhden ja nämä kaksi tai holhouslautakunta kolmannen, joka toimii puheenjohtajana. Laissa voisi määrätä missä tapauksissa on vedottava sovinto-oikeuteen ja missä tapauksissa sen päätös on sitova, missä taas käännettävä tuomioistuimeen ja ylempään oikeuteen.

Kummallakin puolisolalla olisi siten yhtäläinen oikeus edustaa perhettä ulospäin; jos jompikumpi oikeutensa käyttäisi väärin, voisi tuomioistuin toisen puolison vaatimuksesta edustus-oikeuden häneltä kieltää. Lainvalmistelukunta, josta tuomioistuimeen vetoaminen ei ole sopiva, lausuu: „Siten joutuisivat nim. perhe-elämän arimmat olot julkisen tutkimuksen ja käsittelyn alaisiksi ja sellaisesta järjestelystä koituisi sille ja yhteiskunnalle kieltämättä suuria vaurioita“. (31 s.). Huomautamme tähän, että sekä Saksan että Sveitsin laki, joihin tuon tuostakin esimerkiksi kelpaavina vedotaan, edellyttävät tuomioistuimeen kääntymistä.

Vakaumuksemme on, että julkisuuden kammo saattaisi puolisot useimmiten karttamaan selkkauksia tai

ratkaisemaan ne sovinnossa, ehkäpä monasti tekemään erinäisissä yksityisseikoissa varmat välipuheet perheasiain johdon järjestämiseksi. Ehdotus, että aviopuoliset keskenäänkin saisivat päättää kaikellaiset oikeusasiat, on mielestämme tärkeimpiä mietinnön ehdottamia uudistuksia. Missä sovinnon edellytyksiä muodossa tai toisessa ei ole olemassa, kuulunee avioliitto niihin, joista sanotaan: „jos jommankumman puolison menestys yhdyselämän kautta ilmeisesti joutuu vaaranalaiseksi, on sillä puolisollla, jonka etuja uhataan, oikeus lakkauttaa yhdyselämä“, (siv. 36) jolloin tuomioistuimen on oleva oikeus tehdystä vaatimuksesta määrätä onko ja missä määrin puoliso velvotettava suorittamaan apua toisen ylläpitoon“ (siv. 37).

*

Mielihyvällä toteamme sen tunnustuksen, että puolisoloiden varallisuusouikeudellisiakin suhteita koskeva lainsäädäntö „useissa kohdin on aivan vanhentunut eikä enää vastaa muuttuneita taloudellisia oloja“. Päävika on mielestämme siinä, että lainsäädäntö on liian vähän ottanut huomioon, että avioliitto etupäässä on eettillinen laitos, jota ei olisi tehtävä taloudellisen keinottelun esineeksi.

Se epävarmuus, joka Lainvalmistelukunnan mielestä on ilmennyt maassamme avioliittolainsäädäntöön toivotavista uudistuksista, on, niinkuin aikaisemmin olemme huomauttaneet, etupäässä siinä, mikä omaisuusjärjestelmä olisi laskettava puheenaolevan lainsäädännön pohjaksi. Mielestämme on tämä epäröiminen sangen luonnollinen seuraus vallitsevista erilaisista elin- ja varallisuusouhteista, jotka lainsäädännön on otettava huomioon. Mutta mitä erimielisyyksiä lieneekään ilmennyt, naiset ainakin ovat olleet ja yhäkin ovat yksimieliset

siitä, että uudistuksen tarkoituksena tulee olla vaimon vapauttaminen siitä n. s. holhuunalaisuussuhteesta, jossa hän nykyään on mieheensä, kun on kysymyksessä sekä hänen oman omaisuutensa että puolisoiden yhteisen omaisuuden hallinto, ja että lain tulee tarjota hänelle lisätakeita siitä, ettei tätä omaisuutta hänen tietämättään ja suostumuksettaan saateta vaaranalaiseksi.

Lainvalmistelukunnan ehdotus, että lakiin otettaisiin rinnakkain kolme eri järjestelmää, joiden perusteena on: I) omaisuudenerillisyyys, II) ansio-omaisuudenyhteisyys ja III) yleinen omaisuudenyhteisyys, ollen aviopuolisoilla täysi vapaus avioliittoa solmitessa valita niistä joku keskenäisten varallisuus-oikeudellisten suhteittensa pohjaksi sekä oikeus määrättyjä normeja noudattaen muodostella tätä järjestelmää henkilökohtaisten tarpeittensa ja harrastustensa mukaiseksi, on mielestämme yleensä tyydyttävä. Hyvällä syyllä Lainvalmistelukunta mielestämme myöskin puoltaa puolisoille oikeutta avioliittonsa aikanakin, henkilökohtaisen kokemuksensa perusteella, vaihtaa valitseman omaisuusjärjestelmän toiseksi, kuitenkin ehdolla, ettei kolmannen miehen oikeutta silti loukata. Että sellaisestakin järjestelystä saattaa syntyä vaikeuksia ja selkkauksia, aiheutuu seikoista, joita lainsäätäjän on mahdoton säännöstellä.

Mutta Lainvalmistelukunnan ehdottaessa, että, jollei sopimusta ole tehty avioliittoon mentäessä, tulisi ansio-omaisuudenyhteisyyteen perustuva järjestelmä lakimääräisenä noudatettavaksi, niin meidän mielestämme avioliittoon meneviä ei ole ainoastaan *oikeutettava*, vaan heidät on *velvotettava*, saatuaan tarkat tiedot näiden kolmen järjestelmän oikeudellisesta merkityksestä, ehdottomasti ennen avioliiton solmimista itse valitsemaan se, minkä sopivimmaksi katsovat. Sellaisen lainmääräyksen kautta ei ainoastaan otettaisi jokaisessa eri tapauksessa mahdollisimman suurimmassa määrin huo-

mioon niiden henkilöiden, jotka aikovat toistensa kanssa avioliittoon, toivomuksia ja yksilöllisiä omaisuus-, ansio- ja muita suhteita, vaan olisi heidän myöskin *pakko* — joka meistä on sekä suotava että välttämätön — edeltäkäs in perehtyä niihin taloudellisiin ja oikeudellisiin suhteisiin, jotka ovat heidän avioliittonsa seurauksena.

Ehdotetuista järjestelmistä omaisuudenerillisyyteen perustuva järjestelmä on helpoin tapa järjestää puolisoiden omaisuussuhteet. Samoin kuin ennen avioliittoakin kumpikin puoliso yhä edelleen hoitaa omaisuuttaan ja kumpikin vastaa tekemästään velasta. Mutta kumpikin puoliso on myöskin velvollinen varojensa ja kykynsä mukaisesti ylläpitämään yhteistä kotia ja vastaamaan niistä veloista, jotka mahdollisesti tästä aiheutuvat.

Ansio-omaisuudenyhteisyysjärjestelmän mukaisesti, joka ottaa huomioon kummankin puolison itsenäisyysvaatimuksen, hänen oikeutensa yksityisomaisuuden omistamiseen ja sen hallintoon, samoin kuin ne vaatimukset, mitkä avioliitto asettaa aviopuolisoiden keskenäisen solidariteetin suhteen, tulee yhteisomaisuuden rajoittua vain siihen omaisuuteen, jonka puoliset avioliiton aikana ansaitsevat, jotavastoin se omaisuus, irtain tai kiinteä, joka avioliittoa solmittaessa oli toisen tai toisen, samoin kuin avioliiton aikana korvauksetta perintönä, lahjana tai jälkisäädöksenä saatukin tai niiden sijaan hankittu, pysyy kummankin puolison yksityisomaisuutena. Yksityisomaisuuden tuotto on sitävastoin katsottava kuuluvaksi yhteispesään. Kummallakin puolisollla olkoon oikeus hallita yksityisomaisuuttaan sekä sen tuottoa.

Yleistä omaisuudenyhteisyysjärjestelmää, joka saattaa olla käytännössä sopiva silloin, kun puoliset yhteisesti harjoittavat jotakin elinkeinoa, esim. maanviljelystä, puollamme vain sillä ehdolla, että laki *molem-*

mille puolisoille takaa yhtäläisen hallinto-oikeuden kaikkeen yhteisen pesän omaisuuteen sekä että toisen puolison saama lahja tai jälkisäädös jää hänen yksityisomaisuudekseen, jonka hallintoon ja käyttämiseen hänellä on täysi oikeus.

Yhteisomaisuuden hallinnon Lainvalmistelukunta katsoo etupäässä kuuluvan miehelle. Siihen emme saata yhtyä. Lainvalmistelukunta lähtee siitä edellytyksestä, että mies on perheen pääasiallinen elättäjä ja siitä syystä sen luonnollinen päämies. Perheenelättäjällä tarkotetaan, että perheen isä ansiotyöllään tavallisesti hankkii perheelle toimeentulovarot. Mielipiteenämme olemme jo lausuneet sellaisen käsityksen perheenelättäjistä olevan liian ahtaan ja pintapuolisen. Vaikka tarkastelimme asiaa vain pelkästään taloudelliselta kannalta, ei perheen toimeentulo ja vaurastuminen suinkaan riipu vain niistä rahavaroista, jotka sillä on käytettävänä, vaan suureksi osaksi, jopa sitä suuremmaksi, mitä niukemmat rahalliset varat ovat, siitä tavasta, miten varoja „sisäisessä taloudessa“ perheen hyväksi käytetään. Eihän kukaan kieltäne, että työläisvaimon ahkeruudesta, huolellisuudesta, järjestyskyvystä ja säästäväisyydestä huomattavassa määrin riippuu, riittääkö hänen miehensä niukka työansio perheen tarpeisiin. Suotuisammissakin taloudellisissa oloissa ei perheenäidin lakkaamatonta huolenpitoa kodista sekä lasten ruumiillisesta ja siveellisestä kasvatuksesta voi millään palkatuilla työvoimilla korvata, eikä siis rahassa arvioida. Vaimon työ kotona perheen toimeentuloksi ja menestykseksi on niin muodoin yhtä arvokas kuin miehen ansiotoimi.

Mutta huomattakoon vielä, ettei vaimo ainoastaan kodin hoitajana ota osaa perheen toimeentuloon, vaan hyvin usein suorastaan tuottajana ja ansaitsijana ottaa osaa perheen ylläpitoon. Niin on esim. laita kaikissa maataviljelevissä perheissä, joiden uutteruudesta maamme

viljelys riippuu. Kaikissa niissä kodeissahan molemmat puoliset yhteisvoimin hoitavat taloa ja valvovat sen vaurastumista, ja molempien työ on yhtä tarpeellinen ja yhtä suurenarvoinen talolle ja siis yhtä paljon edistää perheen toimeentuloa.

Lukuisissa tapauksissahan myöskin erityiset taipumukset johtavat vaimon itsenäiseen ansiotoimeen ja lukemattomissa tapauksissa hänen, tahtoen tai tahtomattaan, on suorastaan pakko käyttää suurempi tai pienempi osa ajastaan ansiotyöhön perheen elättämiseksi.

Kun kaikki nämä esimerkit osottavat, ettei suinkaan mies yksin ole perheen elättäjä, ei hän myöskään oikeudenmukaisesti saata vaatia itselleen yksinomaista oikeutta hallita perheen yhteistä omaisuutta, vaan hallinto-oikeus on oleva kummallakin puolisollla yhtäläinen ja kaikissa tärkeissä asioissa yhteisesti käytettävä. Toisen suostumuksetta laillisessa muodossa elköön toinen myykö, vaihtako, lahjottako tai pantatko pesän yhteistä omaisuutta, elköön myöskään kumpikaan toisensa suostumuksetta tehkö sellaisia sitoumuksia (lainoja, takauksia y. m.), joista pesän yhteisomaisuus on vastuussa tai joiden takia perheen toimeentulo voi joutua vaaraan.

Jos yhteisomaisuuden hoitoon liittyy liikkeenharjoittaminen tai se muuten vaatii yhtenäisempää johtoa, voitane se suuremmilta vaikeuksilta järjestää siten, että toinen puoliso vuosittain uudistettavalla valtakirjalla siirtää hallinto-oikeutensa toiselle. Jos valtuutettu käyttää valtuutensa väärin, niin että perheen toimeentulo joutuu vaaraan (samat syyt, jotka oikeuttavat pesäeroon), niin valtakirja voitakoon peruuttaa ennen vuoden loppua.

Kun puoliset yhteisesti toimivat kodin taloudessa, esim. maanviljelyksessä, hallitkoot molemmat puoliset yhtäläisesti työn ja omaisuuden tuottoa, jolloin kum-

mallakin olkoon oikeus määrätä lähinnä niistä tuloista ja menoista, jotka kuuluvat hänen toimialaansa.

Kotien etua valvoessamme pidämme tärkeänä, ettei lainsäätäjää leimaa perheenäidin työtä kodissaan arvottomammaksi kodin ulkopuolella tehtyä ansiotyötä ja ettei häntä aseteta taloudellisesti epäedullisempaan ja riippuvampaan asemaan kuin kodin ulkopuolella ansiotöissä oleva vaimo on. Niin käy ehdottomasti, jos ainoastaan kodin ulkopuolella työskentelevä puoliso katsotaan elättäjäksi, tuottajaksi, kodin ja lasten hoitaja sitävastoin elätettäväksi, toisesta riippuvaiseksi, kuluttavaksi perheen jäseneksi. Nykyään voimassa oleva hallintojärjestelmä, niinkuin yleisesti tunnetaan, on vienyt siihen, että vaimolla, joka ei ole ansiotyössä tai jolla ei ole yksityisomaisuutta, jonka hallinnon hän avioehdolla on itselleen pidättänyt, ei yleensä ole omiin, ei lasten tarpeisiin eikä talouteen käytettäväänään muita rahavaroja kuin ne, mitkä mies hänen jokakertaisesta pyynnöstä ehkä hyväntahtoisesti antaa, sitten kun menorerän on tarpeelliseksi harkinnut. Ei liene vaikea käsittää, miten vääraltä ja nöyryyttävältä sellainen taloudellinen riippuvaisuus tuntuu perheenäidistä, joka kaikki voimansa kodilleen uhraa, varsinkin nykyaikana, jolloin kaikkialla ilmenee oikeutettu pyrkimys itsensä määräämiseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen.

Mieltä kuohuttavaa on, että laki vieläkin leimaa kotivarkauksiksi talonpoikaisvaimojen monin paikoin käyttämän keinon talon tuotteita myömällä hankkia hiukan rahaa sekä omiin että perheen tarpeisiin.

Käsitämme varsin hyvin, että käytännössä on vaikea arvioida rahassa vaimon kodissa suorittamaa työtä ja lainmääräyksillä taata hänelle yhteispesän tuloista vastaava korvaus. Palkan suorittaminen perheenäidille hänen työstään — joka vaatimus joskus on esitetty — lienee parasta jättää asianosaisten keskinäiseen sopi-

mukseen otettavaksi, jos he sitä haluavat. Sitävastoin luulemme paljon jo voitettavan, jos laissa nimenomaan lausutaan, että sillä puolisolalla, joka etupäässä omistaa toimintansa kodin ja lastensa hoidolle, on oikeus saada kohtuullinen osa yhteispesän- tai toisen puolison tuloista ja että hänellä on täysi valta käyttää sitä kodin menoihin ja omiin tarpeisiinsa. Sellainen lausunto, lain painavalla voimalla, vaikuttaisi tehokkaasti — se on vakaumuksemme — yleiseen käsitykseen ja tapoihin kaikissa niissä kodeissa, joissa yleensä lain henkeä ja tarkotusta kunnioitetaan. Missä törkeitä epäkohtia yhä edelleenkin ilmenisi, voitaisiin lakiin nojaten vedota oikeusviranomaisiin.

Laissa olisi vielä määrättävä, että, olkoonpa avioliitossa voimassa mikä omaisuusjärjestelmä tahansa, kummankin puolison on työkykynsä ja varojensa mukaisesti avustettava perheen toimeentuloa.

Välttämätön seuraus Lainvalmistelukunnan ehdottamista ja meidänkin puoltamistamme aviopuolisoiden omaisuussuhteita koskevista lainmuutoksista on mielestämme, että meillä, niinkuin monissa muissa maissa, puolisoille on myönnettävä oikeus periä toisensa lasten rinnalla, mutta ennen muita sukulaisia. Puoliso on puolisoansa lähempänä kuin sukulaiset. Vaimo, joka lapsettoman avioliiton jälkeen, miehensä kuoltua on pakotettu jättämään maat ja mannut, jos maatila on perimysmaana tullut miehelle, pitää tätä asiaintilaa räikeänä vääryytenä, ja siksi se nykyään yleisesti tunnustetaan. Ehdotettujen yhteisomaisuuden rajoitusten kautta sekä niissä tapauksissa, jolloin omaisuuden erillisuus suuremmassa tai vähemmässä määrässä tulisi olemaan voimassa, joutuisi, kuoleman purkaessa avioliiton, jällellejäänyt puoliso usein puille paljaille, ellei laki hänelle takaa oikeutta periä puolisoaan. Jollei aviopuolisoiden omaisuussuhteita koskevaa lakia uudistettaessa samalla

ryhdytä mainittuun toimenpiteeseen, on meistä pelättävissä, että uudistus saa aikaan enemmän pahaa kuin hyvää. Mielestämme olisi puolisoiden perintöosuus määrättävä samaksi kuin nykyinen naimaosa sekä tuleva jällelääneelle puolisolle laillisena perintöosuutena täydellä omistusoikeudella. Rohkenemme toivoa, että lainsäädäntö voi poistaa ne esteet, jotka katsotaan johtuvan maalla olevan perimysmaan erikoisasemasta.

Sen perusteella mitä ylempänä on esiintuotu olisi mielestämme lainsäädäntöuudistus rakennettava seuraaville periaatteille:

I. Puolisoiden henkilökohtaisista suhteista.

1) Miehen edusmiesoikeus on poistettava ja aviovaimo tunnustettava kelpoiseksi päättämään kaikkia oikeustoimia, myös miehensä kanssa, sekä esiintymään tuomioistuimissa ja muiden viranomaisten luona kantajana, vastaajana tai hakijana, kuin myös harjoittamaan elinkeinoa. (Samoin kuin Lainvalmistelukunta).

2) Aviopuolisoiden tulee yhteisesti pitää huolta lapsista ja olla niiden hoidossa toisilleen avullisina.

3) Molemmilla puolisoilla on sama oikeus edustaa perhettä ulospäin. Jos jompikumpi puoliso käyttää tätä oikeuttaan väärin, niin tuomioistuin voi toisen puolison vaatimuksesta sen häneltä kieltää.

4) Jos aviopuolisoiden yhdyselämä saattaa jommankumman puolison menestyksen ilmeisesti vaaranalaiseksi, on sillä puolisollla, jonka edut siten ovat joutuneet vaaraan, oikeus lakkauttaa yhdyselämä. Tuomioistuimella on silloin tehdystä vaatimuksesta valta määrätä, onko ja missä määrin sillä puolisollla, joka on yhdyselämän lakkauttanut, oikeus saada toiselta puolisolta elatus.

5) Jos puoliset elävät erillään, on sillä puolisoista, jolla on oikeus pitää lasta luonaan, ratkaisulta lapsen kasvatukseen nähden. Jos hän tätä oikeuttaan väärinkäyttää, saa toinen puoliso kääntyä holhouslautakunnan tai tuomioistuimen puoleen oikaisun saamista varten. (Samoin kuin Lainvalmistelukunnan 6:s kohta).

6) Jos puolison tekemä työsopimus tai hänen harjoittamansa elinkeino estää häntä täyttämästä puolisolle kuuluvia velvollisuuksia, tuottaen perheelle häpeää tai vahinkoa, voi tuomioistuin vääryyttä kärsineen puolison vaatimuksesta kumota sellaisen välipuheen tai kieltää sellaisen elinkeinon harjoittamisen.

II. Puolisoiden varallisuus oikeudellisista suhteista.

1) Aviopuolisoiden omaisuussuhteiden järjestämiseksi otetaan lakiin rinnakkain kolme eri omaisuusjärjestelmää, yksityiskohdittain säännösteltyinä, nim. ansio-omaisuuden yhteisyyteen, yleiseen omaisuusyhteisyyteen ja omaisuudenerillisyyteen perustuvat järjestelmät. (Samoin kuin Lainvalmistelukunta).

2) Näitä omaisuusjärjestelmiä muodosteltaessa on m. m. otettava huomioon:

a) että eroitus kiinteän ja irtaimen omaisuuden välillä poistetaan;

b) että kumpikin puoliso saa hallita yksityistä omaisuuttaan, sen tuottoa sekä työansiotaan;

c) että kummankin puolison on työkykynsä ja varojensa mukaisesti avustettava perheen toimeentuloa;

d) että omaisuusyhteydessä puolisojen yksityisomaisuuden tuotto ja heidän työansionsa kuuluu yhteispesään;

e) että omaisuusyhteydessä molemmilla aviopuolisoilla on yhtäläinen hallinto-oikeus ja että se

on kaikissa tärkeissä tapauksissa yhteisesti käytettävä siten, ettei toinen aviopuoliso toisen suostumuksetta saa myydä, vaihtaa, lahjoittaa tai pantata yhteistä omaisuutta, eikä myöskään ilman toisen suostumusta tehdä sellaisia sitoumuksia (lainoja, takauksia y. m.), joista yhteinen omaisuus vastaa tai joiden kautta perheen toimeentulo joutuu vaaraan.

f) että sillä puolisoilla, joka etupäässä omistaa toimintansa kodin ja lasten hoidolle, on oikeus saada kohtuullinen osa yhteispesän tai puolison tuloista, täydellä oikeudella käyttää sitä kodin menoihin ja omiin tarpeisiinsa.

3) Aviokumppanit ovat velvolliset ennen avioliiton solmimista välipuheella sopia, mitä näistä kolmesta järjestelmästä sellaisenaan tai muutoksilla he tahtovat noudattaa omaisuussuhteittensa järjestämisessä. Tällainen välipuhe, jota voi muuttaa avioliiton aikanakin, on säädettyllä tavalla julkaistava sekä lakiin otettava säännöksiä, jotka turvaavat kolmannen miehen oikeuden.

4) Aviopuolisot perivät toisensa lasten rinnalla, siten että puolison perintöosa vastaa nykyistä naimaosaa ja tulee hänelle täydellä omistusoikeudella.

Helsinki 5 p. huhtik. 1916.

Tilma Hainari
Helsingin Suomalaisen
Seuran Naisjärjestö.

Hanna Heikel
Husmoderförbundet.

Jenny af Forselles
Naisasialiitto Unioni.

Annie Furuhjelm

Ellinor Ivalo
Nuorsuomalainen Naisklubi.

Lucina Hagman
Suomalainen Naisliitto.

Tekla Hultin

Elin Holmberg
Suomen Naisyhdistys.

Ida Nordman

Aini Nevander
Suomen Naisten Kansallis-
liitto.

Fanny Hult
Svenska Kvinnoför-
bundet.

Helsinki 1916, Simelius'en Perillisten Kirjapaino.

